

Toespraak bij het afscheid van Dick Couvée als predikant-directeur van de Pauluskerk

13 november 2020

Beste Dick,

Het is mij een grote eer om jou te mogen toespreken bij je afscheid van de Pauluskerk. Op grote afstand en maar tegelijk vanuit een diepgevoelde verbondenheid.

Dick, er zijn ontmoetingen in vele soorten en maten. Sommige zijn vluchtig, andere gezellig, en weer andere vooral functioneel. Maar zo af en toe is er een ontmoeting waar zielen zich herkennen. Mijn eerste ontmoeting met jou was er zo een. In 2014, op het Christelijk Sociaal Congres, kwamen we bij toeval bij het diner samen terecht aan een tafeltje-voor-twee. Buiten op het terras. Het was heerlijk weer, de fontein klaterde in de vijver naast ons. Ik had werkelijk geen idee wie je was. Ik zag een vriendelijke, keurige man, met een verzorgd snorretje en ogen waar vuur uit schoot. Je vertelde dat je predikant van de Pauluskerk was en hoe de onrechtvaardige verhoudingen en de uitsluiting in de stad je aan het hart ging. Je raakte me met je verhalen over verzet en verontwaardiging, over de liefde voor de bezoekers van de Pauluskerk, over je wijsheid en over je voorliefde voor de apostel Paulus, naar wie deze kerk genoemd is. Je hebt bij mij toen de liefde voor het diaconaat wakker gekust.

Wat is de rol van de kerk en het diaconaat als het gaat om achterstand, armoede en sociale uitsluiting. Of ik daar vandaag iets over wilde zeggen. Mijn eerste reflex was om te antwoorden: stap eens binnen in de Pauluskerk. Ga er eens een tijdje zitten, in de ontmoetingsruimte, doe eens mee met een maaltijd of neem eens een kijkje bij de kerkdienst op zondag. Je moet wel van beton zijn, als je dan niet snapt waar het over gaat. Er is een plek in Rotterdam waar mensen welkom zijn, die op zoek zijn naar een beetje warmte, rust, aandacht, een kop koffie of een maaltijd. Zij kunnen er terecht voor een luisterend oor, voor praktische hulp met financiën en formulieren of voor medische hulp. Veel van deze bezoekers leven in wat we de marge van de samenleving zijn gaan noemen. Om wat voor reden ook zijn ze uit de hoofdstroom van de samenleving geraakt en moeten ze overleven in soms uitzonderlijk zware omstandigheden. Voor hen biedt de Pauluskerk een plaats waar ze welkom zijn en waar ze ook elkaar welkom kunnen heten. Als je niet

ziet dat dit een belangrijke bijdrage van kerk en diaconie aan het welzijn van de stad is, dan heb je, om het met onze premier te zeggen, een probleem met je visie.

In tweede instantie bezorgde de vraag mij ook enige ergernis. Dat komt doordat er gesproken wordt over *de rol* van kerk en diaconaat. Kerk en diaconaat spelen geen rollen. Om me kras uit te drukken, de kerk *is* diaconaat of zij is geen kerk. De kerk is geen gemeenschap van religieus geïnteresseerde mensen die graag naar heilige teksten luisteren of van vrome muziek genieten. De kerk is een gemeenschap die gelooft dat deze wereld waarin we leven echt anders en beter kan worden. De kerk is een gemeenschap van mensen die geloven dat de droom van een wereld van vrede en gerechtigheid geen luchtspiegeling is, maar werkelijkheid gaat worden. Precies daarom is de kerk dienstbaar, aan elkaar, aan mensen in de knel, aan de schepping en aan de wereld. Dienen vormt de identiteit van de kerk en is niet een van de rollen die zij vervult.

Dat kan wat mij betreft niet genoeg benadrukt worden. Te vaak krijgt het diaconaat van de kerk een functionele rol toebedeeld: 'Toch goed dat er diaconale organisaties zijn', hoor je dan. 'Fijn dat de Pauluskerk en al die andere diaconale organisaties, diaconieën en diaconale projecten laten zien dat de kerk er is voor mensen die geen helper hebben.' Ik zou dat beeld graag bijstellen. Want er schuilt een gevaar in de uitbesteding van de praktische hulpverlening aan diaconale organisaties. Het kan de kerk te zielig maken en het diaconaat zielloos. Met een zielige kerk bedoel ik dat het er dan op lijkt alsof het in de kerk vooral om geestelijke zaken gaat. Dan raakt uit zicht dat de kerk het lichaam van Christus is, een lijf van vlees en bloed. Met zielloos diaconaat bedoel ik dat het diaconaat de functie krijgt om de drop-outs van deze harde samenleving op te vangen. Dat het diaconaat wordt gereduceerd tot de noodzakelijke opvang van de *collateral damage* die het streven naar individueel geluk in een neoliberale samenleving nu eenmaal met zich meebrengt. De kerk is niet de sociale opvangdienst van de overheid voor mensen tussen wal en schip. De kerk is de belichaming van de hoop op een andere wereld, een wereld van vrede en gerechtigheid. En daarom diaconaal en gastvrij.

Om een zielige kerk en zielloos diaconaat te voorkomen, is het van belang de kerk te blijven zien als een tafelgemeenschap. Brengen, breken en delen van wat je hebt - zelfs als dat niet meer is dan een broodje en een paar visjes - daar

zit de kern van kerk-zijn. Die tafelgemeenschap zien we terug in de liturgische tafel, bij de viering van het avondmaal, maar ook aan andere tafels, aan de eettafel, de keukentafel (niet die van de Wmo overigens), de welkomsttafel, de koffietafel en aan zoveel andere tafels waar eten, drinken en verhalen gedeeld worden. Samen vormen die tafels de kerk. Aan de liturgische tafel weerklinken de verhalen die van de andere tafels afkomstig zijn. Ze worden als dankgebed of voorbede, als schreeuw of klacht aan de Heer voorgelegd. Aan het einde van de viering krijgt iedereen de zegen en de aanmoediging om tot zegen te zijn aan al die tafels waar zij aanschuiven. Die essentiële verbinding tussen de liturgische tafel en alle andere tafels is zo tastbaar en zichtbaar in de Pauluskerk. Daarom zou ik liever zien dat de Pauluskerk niet geprezen wordt voor haar uitzonderlijke diaconale werk, maar meer als een voorbeeld gezien wordt voor iedere gewone kerk.

Om dus de vraag te beantwoorden, die mij gesteld is. Wat is bijdrage die kerk en diaconaat kan leveren aan het terugdringen van armoede en onrecht? Door kerk te zijn, zoals de Pauluskerk dat doet.

Beste Dick, vaak worden bij een afscheid woorden gesproken die de scheidende persoon lof toezwaaien voor wat hij heeft neergezet. Dat zou kunnen klinken als: 'Dick, je hebt de Pauluskerk tot een instituut gemaakt dat niet meer weg te denken is uit de stad, de activiteiten zijn enorm toegenomen, het aantal vrijwilligers is indrukwekkend, en de groep mensen die gebruik maakt van de diensten van de Pauluskerk is, groeit ook enorm, zeker ook de laatste tijd. Als het de Pauluskerk zou gaan om de groei van het aantal klanten, dan zou je als succesvol leider gelauwerd worden.' Maar dat zou al te pijnlijk zijn. Hoewel het welkom van de Pauluskerk als een succes mag worden gevierd, is het toch vooral een schandvlek op onze samenleving dat er zoveel mensen in de knel zitten en soms niet weten waar ze het zoeken moeten. De armoede is groot, het aantal mensen zonder geldige verblijfsdocumenten neemt alleen maar toe, Corona heeft veel arbeidsmigranten uit Midden en Oost Europa werkloos en dakloos gemaakt, veel teveel mensen hebben torenhoge schulden, met de overheid als voornaamste schuldeiser. Om woedend van te worden, of moedeloos.

Wat ik van jou geleerd heb Dick, is dat die woede en machteloosheid er mogen zijn, maar dat ze je niet tegenover andere mensen moeten zetten. Probeer alle mensen te zien als potentiële bondgenoten, in plaats van vijanden. Dan ga je anders naar de werkelijkheid te kijken. Dan spreek je niet meer over 'arm

Rotterdam' maar over 'warm Rotterdam', waar een appel van uitgaat naar alle Rotterdammers om mee te doen aan de beweging naar een warme, gastvrije en humane stad.

Om dat te ontdekken heb je zelf ook een leerproces doorgemaakt, Dick. Je hebt ontdekt dat de beweging van de liefde een beweging naar beneden is. Dat afdalen en mens worden op elkaar rijmen. Dat de ander groter achten dan ons zelf, ons niet kleiner maar groter maakt. Dat we de ander dienen, om niet. Die verbinding tussen je werk in de Pauluskerk en je persoonlijke levensovertuiging heeft mij en vele andere geïnspireerd. Dank daarvoor!

Het ga je goed, Dick. Ga met God!